

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ ANAYASA KAVRAMINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARI

Yrd. Doç. Dr. Hatice Memişoğlu
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
memisoglu_h@ibu.edu.tr

Tuğba Soylu
Abant İzzet Baysal Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü
tuba06soylu@gmail.com

Özet

Bu çalışmanın amacı, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının anayasa kavramına ilişkin algılarının metaforlar aracılığıyla belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Sosyal Bilgiler öğretmenliği 1.- 4. sınıfta öğrenim gören 100 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma modeli, olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Bu çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından "anayasa gibidir; çünkü....." cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Bir metafor imgesini kimin ürettiğine ilişkin kişisel bilgiler, söz konusu metafor ifadesinin hemen ardından (Ö-1, Ö-2) olarak verilmiştir. Bulgulara göre araştırmaya katılan öğretmen adayları toplam 62 metafor geliştirmiştir. Bu metaforlar 10 temada sınıflandırılmıştır. Bu temalar, değişen-farklılaşan, değişmeyen, eşitlikçi, güvenliği sağlayan, kapsayıcı, kaynak, düzeni sağlayıcı, sınırları olan, temel oluşturan, rehber şeklindedir.

Anahtar Sözcükler: Anayasa, Metafor, Sosyal Bilgiler, Öğretmen Adayı.

METAPHORICAL PERCEPTIONS OF SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES ON CONCEPT OF CONSTITUTION

Abstract

The aim of this study is to determine perceptions of teacher candidates of social studies, related to the constitutional concept by means of metaphors. The study group of the research consists of 100 teacher candidates who study in the 1st-4th grade of Abant İzzet Baysal University, Faculty of Education, Social Studies Teaching Qualitative research model and phenomenology are used in the research. The teacher candidates of Social Studies who participated in this study were asked to complete this sentence: "The constitution is like.....; because....." The data found out with content analysis. Personal information about who produces a metaphor image, is given just after this metaphor expression as (S-1,S-2). According to findings, teacher candidates who participated in the research, developed 62 metaphors in total. These metaphors are classified in 10 themes: These themes are changing, differentiating, unchanging, providing a basis, secure, egalitarian, provider, inclusive, resourceful and steady.

Keywords: Constitution, Metaphor, Social Studies, Teacher Candidate.

GİRİŞ

Genelde zihinsel bir olgu olarak algılanan kavramlar, günlük eylemlerimizi ve düşüncelerimizi tüm detaylarına kadar yönlendiren tasarımlardır. Kavramlar ne algıladığımızı, kendimizi dünya içerisinde nereye konumlandığımızı ve diğer insanlarla kurduğumuz ilişkileri de etkilemektedir. Bu yüzden kavramsal sistemimiz, günlük gerçeklerimizi belirlemede merkezi bir rol oynamaktadır. Kavramsal sistemimizin büyük oranda metaforik olduğu düşünülürse, düşünme biçimimiz, deneyimlerimiz ve her

gün yaptıklarımızın da metaforlarla ilgili olduğu söylenebilir (Lakoff ve Johnson, 1980; Yılmaz, Göçen, Yılmaz, 2013).

Kavram, insan zihninde anlaşılan, farklı obje ve olguları değişebilen ortak özelliklerini temsil eden bir bilgi formu yapısıdır (Ülgen, 2004). Başka bir söyleyişle kavramlar insan zihninde var olan soyut söyleyişlerdir. Kavram benzer özellikleri paylaşan nesne, görüş ve olaylara verilen ortak isimdir. Paylaştıkları ortak özellikleri nedeniyle aynı küme, sınıf ya da kategori içinde yer alan örnekler bir kavram oluşturur (Şimşek, 2006).

Metafor, iki nesne veya kavramı birbirine bağlayan dilsel bir araç, bir yaşantıdan diğerine geçiş veya yaşantılar arasında karşılaştırma yapmak üzere iki değişik fikrin bağlantılandırıldığı sembolik bir dil yapısı ve olayların oluşumu, işleyişi hakkında düşüncelerimizi yapılandıran ve kontrol eden en güçlü zihinsel araçlardan biri olarak kabul edilmektedir (Arslan ve Bayrakçı, 2006, Saban, 2004:213).

Demirel (2003), metaforu bir şeyi anlamak için başka bir şeyin adını eğreti olarak kullanma, ödüncleme olarak tanımlamıştır. Her dilde, anlatımı güçlendirmek, canlı kılmak için yararlanılan söz sanatlarından biri, benzetmedir. Benzetme; bir nesnenin niteliğini, bir eylemin özelliğini daha iyi anlatabilmek için bir başka nesne ve eylemlerden yararlanarak, onu anımsatma yoluyla gerçekleştirilir (Aksan,1998). Benzetmeler, metaforların ilk aşamasıdır. Metaforlar, benzetmelerde olduğu gibi, anlatılmak istenilen kavram, onunla bir yönden benzerliği olan başka bir kavramla anlatılmaya çalışılır; böylece metafor parçalarının toplamından daha büyük bir anlam yaratır ve bize yeni bir farkında olma sunar. Çok fazla ya da çok az benzerlik ya da farklılığın olduğu yerde metaforla verilmek istenilen mesaj anlaşılabilir (Çelikten,2006).

Anayasa, devletin şeklini, işleyişini, yüksek organları ile temel hak ve özgürlükleri düzenleyen ana hukuk kaynağıdır. Türkçede "anayasa" olarak kullandığımız sözcük kavramsal kökenini Latince "kurmak" ya da "kuruluş" anlamına gelen sözcüklerde bulur (constituo ve constitutio). Bununla birlikte dünyada ilk kez ve yazılı tek bir metinde modern devletin erklerinin (yasama-yürütme-yargı) düzenlenmesi ve insan haklarının devlete karşı korunması anlayışı- na karşılık gelen anayasalar 18. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Öncü anayasal metinlerden olan Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi "insan haklarının güvence altına alınmadığı ve erkler ayrılığının sağlanmadığı düzenlerde anayasa yoktur" derken, anayasaya özgül bir anlam yüklemektedir (Kaboğlu, 2016).

Anayasa "bir devletin yönetim biçimini belirten, yasama, yürütme, yargılama güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren ve bireylerin devlet iktidarı karşısındaki özgürlüklerini düzenleyen temel belge" anlamında kullanılmaktadır (TDK, 2016).

Türkçe'de Anayasa terimi, İngilizce ve Fransızcadaki constitution kelimelerinin karşılığı olarak kullanılmaktadır. Bu kelime İngilizce'de "to constitute", Fransızca'da ise "constituer" fiilinden türemiştir. Bu fiillerin Türkçe karşılıkları; "oluşturmak, teşkil etmek, meydana getirmektir. O vakit buradan yapacağımız çıkarım, "Anayasa" kelimesinden bir oluşumun, meydana gelen yeni bir yapının varlığıdır. İlk Anayasalarımız olan "Kanun-u Esasi" ve "Teşkilat-ı Esasiye Kanunu" kelimelerinden de yeni bir yapı teşkil edildiği kastedildiğine göre, constitution'dan böyle bir çıkarım (oluşturmak, kurmak) yapmak yerinde olacaktır (Ayanoğlu, 2014).

Ülkeler açısından Anayasaların içerikleri, uygulanış biçimleri, anlam ve önemi bakımından farklılıklar bulunmakla beraber bireyler için ifade edilen anlamları ve zihinlerinde oluşturdukları şemalardaki yapılar da birbirinden farklıdır. Literatürde sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yönelik çevre, kültür, öğretmen, değerler, savaş, barış, sosyal bilgiler gibi çeşitli kavramlara yönelik metafor çalışmaları bulunmaktadır(Akpinar ve Genç, 2017; Kanatlı ve Schreglmann, 2017; Kaya, 2014; Kaya, 2013; İbret ve Aydınöz, 2011; Aydın,2011; Aydın ve Eser Ünalı, 2010). Anayasa kavramına yönelik metafor çalışmasına rastlanılmamıştır. Bu çalışmada Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının anayasa kavramı ile ilgili metaforik algıları incelenmiştir. Anayasa kavramı soyut bir kavram olmakla birlikte insanların bu kavrama yönelik geliştirdikleri bilişsel şemaların belirlenmesinde yararlı olacağı düşünülmüştür.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, öğretmen adaylarının “Anayasa” kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeleri metaforlar aracılığıyla belirlemektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmen adayları anayasa kavramını hangi metaforlarla özdeşleştirmektedirler?
2. Öğretmen adayları, anayasa kavramıyla özdeşleştirdikleri metaforları nasıl tanımlamaktadırlar?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, var olan durumu olduğu gibi ortaya koymayı amaçladığından betimsel nitelik taşımaktadır. Araştırmada elde edilen verilerin toplanması, analizi ve yorumlanmasında nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmanın deseni ise olgubilim (fenomenoloji/phenomology) desenidir. Fenomenolojik bir çalışma birkaç kişinin bir kavrama ilişkin yaşanmış deneyimlerinin ortak manasını tanımlar. Fenomenolojinin asıl amacı bir kavramla ilgili bireysel deneyimlerden evrensel bir açıklamaya varmaktır (Creswell, 2015).

Çalışma Grubu

Bu araştırma, 2016-2017 eğitim öğretim yılında, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 1. 2. 3. Ve 4. Sınıflardan toplam 100 öğretmen adayının katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Sınıf	Kadın	Erkek
Sınıf	20	5
Sınıf	21	4
Sınıf	17	8
Sınıf	19	6

Tablo 1’de görüldüğü gibi 1. Sınıfta öğrenim gören toplam 25 öğretmen adayından 20’si kız 5’i erkek, 2. sınıfta öğrenim gören 25 öğretmen adayından 17’si kız 8’i erkek, 3. Sınıfta sınıfta öğrenim gören 25 öğretmen adayından 19’u kız, 6’sı erkektir.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin metaforlarını belirlemek için iki aşamalı bir form kullanılmıştır. Birinci aşamada, öğretmen adaylarından, anayasa kavramını hangi metaforla ilişkilendirdiklerini belirlemek için “Anayasa.....benzer.” cümlesini tamamlamaları istenmiştir. İkinci aşamada ise öğretmen adaylarının anayasa kavramıyla ilişkilendirdikleri metaforu açıklamaları amacıyla “Çünkü.....” kelimesi ile başlayan bölümü ayrıntılı olarak doldurmaları istenmiştir. Böyle bir yaklaşımın kullanılmasındaki temel amaç, öğretmen adaylarının kendi el yazılarıyla yazdıkları formları birer doküman olarak kabul edip, araştırmada temel veri toplama aracı olarak bu formları kullanmaktır.

Verilerin Analizi

Öğretmen adaylarından toplanan veriler aşağıdaki aşamalar gözetilerek analiz edilmiştir:

Nitel verilerin analizi: Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin oluşturdukları metaforların analizinde betimsel analizden yararlanılmıştır. Betimsel analiz, toplanan verinin özgün biçimine olabildiğince bağlı kalınarak ve gerektiğinde araştırmaya katılan bireylerin söylediklerinden doğrudan alıntı yaparak verilerin okuyucuya sunulmasıdır (Wolcott, 1994). Betimsel analiz daha çok araştırmanın kavramsal yapısının önceden açık biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılır (Strauss ve Corbin, 1990).

Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan betimlemeler açıklanır ve yorumlanır. Görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini açıkça yansıtılabilmek için ise sıklıkla alıntılara yer verilir. İçerik analizinde ise amaç, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 224-227). Bu temel anlayışa bağlı kalınarak betimsel analiz yaklaşımı benimsenerek, araştırmanın kavramsal yapısı belirlenmiş, katılımcıların ilgili metafora ilişkin düşüncelerinden doğrudan alıntılara yapılarak, metafor desteklenmiştir.

Metaforların oluşturulması: Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin oluşturduğu metaforlar belirlenerek, bir metafor tablosu oluşturulmuştur. 110 öğretmen adayı ile yapılan çalışmada, 10 öğretmen adayının oluşturduğu metafor, uygun olmadığı ya da tam olarak anlaşılmadığı için kapsam dışı bırakılmıştır. 100 öğretmen adayının oluşturduğu metaforlar araştırmacılar tarafından kategorize edilmiş ve metafor tablosuna eklenmiştir. Metafor tablosundaki metaforlar ve kategoriler araştırmacılar tarafından ortak kabul edilen ve üzerinde uzlaşılan metafor ve kategorilerdir. Oluşturulan kategoriler ve metaforlar araştırmacılar tarafından yeniden düzenlenmiş ve yorumlanarak okuyucuya sunulmuştur. *Kategorilerin oluşturulması:* Bu aşamada, temel olarak katılımcılar tarafından oluşturulan metaforlar, anayasa kavramına ilişkin sahip oldukları ortak özellikler bakımından incelenmiştir. Daha önce oluşturulan metafor tablosuna bağlı kalınarak 10 temel kategori oluşturulmuş ve katılımcılar tarafından oluşturulan metaforların, hangi kategoriler altında yer alacağı belirlenmiştir.

BULGULAR

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Anayasa Kavramına İlişkin Geliştirdiği Metaforlar

Araştırmada öğretmen adaylarına, anayasa kavramıyla simgesel olarak ilişkilendirdikleri metaforlar sorulmuştur. Öğretmen adaylarının özdeşleştirdikleri anayasa metaforları, Tablo 2’de verilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının geliştirdikleri metaforlar kategorilere göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kavramına İlişkin Oluşturdukları Metaforlar

Metafor	f	Ö.A.	Metafor	f	Ö.A.
Ağaç	4	Ö71, Ö51, Ö70, Ö46	Kitap	4	Ö63, Ö39, Ö76, Ö74
Ahtapot	1	Ö64	Kılavuz	1	Ö80
Aile	5	Ö86, Ö49, Ö54, Ö36, Ö85	Kolon	2	Ö21, Ö35
Ampul	1	Ö15	Kök	1	Ö79
Anne	8	Ö18, Ö28, Ö26, Ö78, Ö52, Ö40, Ö73, Ö41	Kumbara	1	Ö67
Ansiklopedi	1	Ö19	Kural	3	Ö89, Ö34, Ö56
Apartman	1	Ö65	Kuş	1	Ö61
Araba	1	Ö84	Lokomotif	1	Ö8
Ataç	1	Ö13	Meyve	1	Ö66
Atatürk	1	Ö5	Nizam	1	Ö3
Ayna	2	Ö82, Ö93	Okul Müdürü	1	Ö32
Baba	6	Ö87, Ö91, Ö100, Ö72, Ö58, Ö42	Okyanus	2	Ö11, Ö50
Bardak	1	Ö14	Omurga	1	Ö68
Beyin	1	Ö23	Otorite	1	Ö17
Bina	1	Ö7	Öğretmen	1	Ö99
Bukalemun	1	Ö30	Önsöz	1	Ö60
Cümle	1	Ö25	Pilot	1	Ö47
Çerçeve	1	Ö59	Pasta	1	Ö20
Çit	1	Ö31	Saat	2	Ö38, Ö83
Darbe	1	Ö77	Sigorta	1	Ö48
Deniz	1	Ö12	Sözleşme	2	Ö16, Ö53

Doğa	1	Ö4	Sözlük	1	Ö6
Duvar	1	Ö22	Su	1	Ö10
Evren	1	Ö29	Tahta	1	Ö24
Güneş	1	Ö69	Terazi	4	Ö44,Ö45,Ö90,Ö92
Güvenlik Gör.	1	Ö33	Toplum	1	Ö9
Hayat	1	Ö58	Ülke	1	Ö2
İhtiyaç	1	Ö43	Yapıtışı	1	Ö78
İnsan	5	Ö94, Ö1, Ö93, Ö37, Ö88	Yönetici	1	Ö27
Kalem	1	Ö81	Yumruk	1	Ö57
Kanepe	1	Ö62			
Kanun	2	Ö97, Ö98			
Kilit	1	Ö96			
			Toplam	62	100

Tablo 2'ye göre, öğretmen adaylarının anayasa kavramını 62 imgesel metaforla ilişkilendirdiği ortaya çıkmıştır. Öğretmen adaylarının anayasa kavramını en çok "anne ($f=5$) baba ($f=5$), aile ($f=4$), insan ($f=4$), ağaç ($f=4$) ve kitap ($f=2$)" metaforlarıyla özdeşleştirdiği görülmektedir. Bununla birlikte öğretmen adayları, anayasa kavramını "Atatürk, otorite, toplum, okyanus, su, beyin, tahta, güneş, yönetici, çerçeve, ampul" gibi metaforlarla da özdeşleştirmiştir.

Öğretmen adaylarının anayasa kavramını aile, anne, baba, ağaç, kitap gibi metaforlarla özdeşleştirmelerinden yola çıkılarak, anayasa kavramının belirli kurallar ve düzen içerisinde var olan köklü bir yapıya sahip olduğu yönünün ön plana çıkarıldığı söylenebilir. Yine okyanus, su, ağaç gibi metaforlarla ilişkilendirmeleri anayasayı bir kaynak kitap olarak gördüklerini gösterir durumdadır.

Anayasa Kavramına İlişkin Kategoriler

Öğretmen adaylarının anayasa kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar kategorileştirilerek Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Anayasa Kavramına İlişkin Oluşturulan Kategoriler

Kategoriler	Metafor Adları	f
Kuralları Olan- Düzeni Sağlayan	Otorite, Beyin, Müdür, Ataç, Hayat, Aile, İhtiyaç, Sözleşme, Doğa, Nizam, Kanun, Toplum, İnsan, Baba, Anne, Kural	35
Kapsayıcı (İçinde Her Şeyi Barındıran)	Ağaç, Ülke, İnsan, Ahtapot, Kumbara, Kanun, Deniz, Okyanus, Kitap, Ansiklopedi, Pasta, Cümle, Evren, Sözleşme	18
Temel Oluşturan	Kolon, Apartman, Meyve, Duvar, Ağaç, Omurga, Kök, Yapıtışı, Bina, Pilot, Kanepe, Kalem	13
Yol Gösteren-Rehber	Kılavuz, Güneş, Sigorta, Ampul, Ayna, Saat, Yönetici, Önsöz, Araba, Öğretmen, Sözlük, Lokomotif	13
Değişen- farklılaşan	Bukalemun, Kuş, Saat, Ağaç, İnsan, Darbe	7
Değiştirilemeyen	Atatürk, Tahta, Bardak, Yumruk	4
Eşitlikçi	Terazi	4
Kaynak	Kitap, Su	2
Güvenliği Sağlayan	Kilit, Güvenlik Görevlisi	2
10. Sınırları Olan	Çit, Çerçeve	2
Toplam		100

Tablo 3'e göre, öğretmen adaylarının "anayasa" kavramına ilişkin oluşturdukları 62 metafor 10 farklı kategori altında toplanmıştır. Bu kategoriler; "Kuralları Olan Düzeni Sağlayan", "İçinde her Şeyi Barındıran", "Temel Oluşturan", "Yol Gösteren-Rehber", "Değişen-Farklılaşan", "Değiştirilemeyen", "Eşitlikçi", "Güvenliği Sağlayan", "Kaynak", "Sınırları Olan" şeklinde belirlenmiştir. Bu kategoriler öğretmen adaylarının metaforları açıklama biçimlerine ve zihinsel şemalarında yer alan düşünce yapılarına göre oluşturulmuştur.

Kuralları olan- düzeni sağlayan anayasa kategorisinde öğretmen adaylarının anayasa kavramını toplumsal düzeni sağlayan öğelere benzettikleri tespit edilmiştir. Bunlardan biri olarak otorite metaforuna ilişkin Ö-17 "Anayasa otoriteye benzer. Çünkü; belirli kanun ve yasalar yönetimi sağlayan kuralların bulunduğu yasalar bütünüdür." ifadesiyle anayasanın kuralları yerine getirme işlevinden bahsetmektedir. Ö-23 "Anayasa beyine benzer. Çünkü; beyin karar organıdır. Anayasa da karar vericidir." ifadesini kullanarak anayasanın karar mekanizması yönünden bahsetmektedir. Ö-32 "Anayasa müdüre benzer. Çünkü; bir sorunun çözümünde en çok söz sahibi olan kişi, son kararı veren kişi müdürdür. Anayasa da son sözü söyleyen bir yapıya sahiptir." ifadesiyle anayasanın son söz yetkisine dikkat çekmektedir. Ö-13 "Anayasa ataça benzer. Çünkü; ataç kağıdın düzenlenmesini sağlar, bozulmasını engeller. Anayasa da toplumun bozulmasına engel olur." ifadesiyle toplumun yapısındaki bozulmasının önüne geçen düzenleyici işlevinden söz etmektedir. Ö-49 "Anayasa aileye benzer. Çünkü; ailenin de kuralları vardır. Bu kurallar çiğnenmez. Anayasada toplumun kurallarının çiğnenmesinin önüne geçer." İfadesiyle kuralların korunmasındaki yararından bahsetmektedir. Ö-55 "Anayasa babaya benzer. Çünkü; babanın evde belirli kuralları vardır, aile bireyleri o kurallara uymak zorundadır. Evde üst otorite babadır. Anayasada toplumda kuralları geçerli en üst otoritedir." ifadesiyle anayasayı kuralların uygulanmasında sözü geçen üst otorite yönünden bahsetmektedir. Ö-93 "Anayasa insana benzer. Çünkü; anayasa insan gibi sistematik bir yapıya sahiptir. Bir düzen içinde olması gerekir." ifadesiyle anayasayı sistematik ve yapıya sahip yönünden bahsetmiştir.

İçinde her şeyi barındıran, kapsayıcı anayasa kategorisinde öğretmen adaylarının anayasa kavramını içeriğinde pek çok bilgiyi toplayan, kapsam alanının oldukça geniş olduğu bir yapıya benzetmişlerdir. Ö-71 "Anayasa ağaca benzer. Çünkü; birçok temelden oluşur. Dağılımı tüm toplumu, ülkeyi etkiler. Ülkenin hep birlikte yaptığı toplumsal bir sözleşmedir. Özgürlüğü, bağımsızlığı tüm ülkeyi kapsamalıdır." ifadesini kullanarak anayasanın toplumsal sözleşme yapısının içerisinde toplumu kucaklayan yönünden söz etmiştir. Ö-19 "Anayasa ansiklopediye benzer. Çünkü; birçok kuralın toplanıp bir araya geldiği yerdir." söyleminde anayasa kavramının kurallar kitabı olduğu ifadesine yer vermiştir. Ö-20 "Anayasa pasta gibidir. Çünkü; anayasa bir pasta misali içinde birden fazla malzemenin olduğu ve her bir parçanın birbirini tamamladığı ve zamanla parçalara ayrıldığı bir niteliğe sahiptir." ifadesinde anayasanın parça bütün ilişkisinde bütünü temsi eden ama zamanla parçalara ayrılan birbirini tamamlayan yönünden söz etmiştir. Ö-11 "Anayasa okyanusa benzer. Çünkü; okyanus içinde pek çok canlıyı barındırır canlıların dünyası için vazgeçilmez unsurlardır, yaşam kaynağıdır." söylemini kullanarak anayasanın insanlar için vazgeçilmez olduğu ve içeriğinde toplumların yaşaması için gerekli şartları barındırdığı yönünden bahsetmiştir. Ö-74 "Anayasa kitaba benzer. Çünkü; içeriğinde yaşamımızı düzenleyen pek çok bilgiye sahiptir." ifadesiyle anayasanın zengin içeriğe sahip bilgilendirici yönüne değinmiştir.

Temel oluşturan anayasa kategorisinde sosyal bilgiler öğretmen adayları anayasa kavramını toplumun kurallarının temelini oluşturan, içeriğinin toplumu ayakta tutan bir nitelik taşıdığı yönüne dikkat çekmişlerdir. Ö-35 "Anayasa kolona benzer. Çünkü; kolonlar bir apartmanı ayakta tutan, yıkılmasını engelleyen yapılarıdır. Anayasada toplumu ayakta tutan bir yapıdır." ifadesini kullanarak anayasanın toplumun sağlam temellere oturtulmasında sahip olduğu güçlü duruşuna değinmiştir. Ö-79 "Anayasa köklere benzer. Çünkü; nasıl bitkiler toprağa tutunabilmek için sağlam köklere ihtiyaç duyarsa devletinde güçlü olabilmesi için anayasalarının güçlü ve köklü olması gerekmektedir." söylemiyle anayasanın gücünün devletleri ayakta tutma işlevinden bahsetmişlerdir. Ö-78 "Anayasa yapıtaşına benzer. Çünkü; bir binanın ağırlığını çeken esas taş yapıtaşıdır. Bir ülkenin de tüm ağırlığını yüklenen yapı da anayasadır." ifadesiyle anayasanın bir ülkenin temelde tüm yükünü taşıdığı ve olmazsa o ülkenin sağlam olamayacağı, ayakta duramayacağı yönünden bahsetmiştir. Ö-47 "Anayasa pilota benzer. Çünkü; bir pilot sağlam ve güvenilir olursa uçak güzel uçar. Anayasada sağlam ve güvenilir olursa ülkenin kalkınması, gelişmesi ve ilerlemesi daha mümkün olur." ifadesini kullanarak anayasanın ülkelerin ilerlemesinde bir araç olarak nitelendirdiğinden bahsetmiştir.

Yol gösteren-rehber anayasa kategorisinde öğretmen adayları anayasa kavramını yol gösteren, öncü niteliğinde yer alan metaforlarla özdeşleştirmişlerdir. Ö-80 "Anayasa kılavuza benzer. Çünkü; kılavuz yolumuzu bulmamızı sağlayan, doğruya ulaşmada rehber konumundadır. Anayasada toplumların iyiyeye

ulaşmasında kılavuzluk yapmaktadır." ifadesiyle anayasanın toplumların yolunu bulmasında öncü bir konuma yerleştirdiği görülmektedir. Ö-86 "Anayasa sözlüğe benzer. Çünkü; sözlük kelime anlamlarını bize sunarken anayasada bize neyi, nasıl yapmamız gerektiğini söyler. Anayasada sözlük gibi belli bir sıra ve düzen içinde ilerler." ifadesiyle anayasanın toplumsal doğruları söyleyerek vatandaşlara yol gösterici yönünden bahsedilmiştir. Ö-99 "Anayasa öğretmene benzer. Çünkü; öğretmen yapılması gerekenler ve yapılmaması gerekenler hakkında rehberdir." söylemiyle anayasanın otoriteye yakın bir rehber işleviyle topluma ışık tuttuğunu dile getirmiştir. Ö-69 "Anayasa güneşe benzer. Çünkü; insanlar ve toplumdaki ilişkileri düzenler insan ilişkilerini aydınlatır." söylemiyle toplumsal ilişkilerde aydınlatıcı bir role sahip olduğundan bahsedilmiştir.

Değişen-farklılaşan anayasa kategorisinde ise öğretmen adayları anayasa kavramını zaman ve süreç içinde değişebilen bir içeriğe sahip nitelikte değerlendirmiştir. Ö-38 "Anayasa bukalemuna benzer. Çünkü; anayasada bukalemun gibi şartlara göre değişebilir, farklılaşabilir." ifadesiyle anayasanın değişen şartlara göre yenilenebilen bir içeriğe sahip olduğundan bahsetmiştir. Ö-88 "Anayasa insana benzer. Çünkü; insan sürekli değişir, kendini yeniler. Anayasada zamanla değişebilir şartlara göre yenilenebilir." söylemiyle anayasanın dinamik bir yapıya sahip olduğundan bahsetmiştir.

Değiştirilemeyen anayasa kategorisinde öğretmen adayları, anayasayı; bardak, yumruk, tahta Atatürk metaforları üretilmiştir. Ö.24 "Anayasa tahtaya benzer, çünkü serttir, değiştirilmesi zordur." ve Ö.5. "Anayasa Atatürk'e benzer, çünkü fikirlerinin değiştirilmesi mümkün değildir." ifadeleri ile anayasanın değiştirilmesinin zor olacağı vurgulanmıştır.

Eşitlikçi anayasa kategorisinde öğretmen adayları, anayasa kavramını hak ve hukuka uygun olarak tüm vatandaşları eşit kabul eden ve onlara dengeli davranan kurallar bütünü olarak değerlendirmişlerdir. Ö-44 "Anayasa teraziye benzer. Çünkü; anayasa herkese eşit olmalıdır. Ülkede yer alan herkese eşit mesafede olmalıdır." ifadesiyle anayasanın vatandaşlar arasında ayırım yapmaksızın eşit kurallara ve yaptırımlara sahip olması gerekliliğinden bahsetmiştir.

Kaynak kategorisinde öğretmen adayları anayasa kavramını hayat veren, yaşatan anlamlarında bir kaynağa benzetmişlerdir. Ö-10 "Anayasa suya benzer. Çünkü; insanlar için yaşam kaynağıdır. Anayasada ülkeler için yaşam kaynağıdır. Devletin varlığı ve devamı için gereklidir." ifadesiyle devletin varlığını borçlu olduğu temel esas olarak değerlendirmiştir. Ö-63 "Anayasa kitaba benzer. Çünkü; her bir maddesi çok önemlidir. Kaynak niteliğindedir. Kitaplar bilginin kaynağıdır. Anayasada kanunların kaynağıdır." söylemiyle anayasanın toplumları aydınlatıcı bilgi içeriğinden bahsedilmiştir.

Güvenliği sağlayan anayasa kategorisinde öğretmen adayları anayasa kavramının hakları, vatandaşları, ülkeyi koruyan, zarar görmesini engelleyen, emniyeti sağlayan işlevinden bahsetmişlerdir. Ö-33 "Anayasa güvenlik görevlisine benzer. Çünkü; kişilerin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına alır." ifadesiyle anayasanın emniyeti sağlayan işlevinden bahsedilmiştir. Ö-96 "Anayasa kilide benzer. Çünkü; kilit ne kadar sağlam olursa devletin işleyişi ve milletin refah seviyesi de o oranda artış gösterir." ifadesiyle koruyucu anayasa niteliğinden bahsetmiştir.

Sınırları olan anayasa kategorisinde öğretmen adayları anayasanın belirli sınırlara sahip olduğu ve bu sınırlar çerçevesinde değişikliğe uğrayabileceğinden söz etmişlerdir. Ö-31 "Anayasa çite benzer. Çünkü; çit bir yapıyı çevreleyen, koruyan bir nesnedir. Anayasada haklarımızı koruyan, sınırlar dahilinde değişiklikler yapılabilen kanunlar kitabıdır." söyleminde anayasanın koruyucu işlevinden bahsedilmiştir. Ö-59 "Anayasa çerçeveye benzer. Çünkü; çerçeve sınırları belirleyen nesnedir. Anayasada kanunların genel çerçevesini belirler." ifadesiyle anayasanın genel ilkeleri düzenleyen kanunların çerçevesini belirleyen bir kitap olma özelliğinden bahsetmiştir.

SONUÇ ÖNERİLER

Bu araştırmanın sonuçlarına bakıldığında; Sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından anayasa kavramına ilişkin toplam 62 adet geçerli metafor üretilmiştir. En sık kullanılan metaforlar, anne (8), baba (6), insan (5), terazi, kitap ve ağaç (4) olmuştur. Bu durum, anayasa kavramının sadece tek bir

metafor ile bir bütün olarak açıklanabilmesinin mümkün olmadığını göstermektedir. Anayasa kavramının en çok anne, baba ve aile kavramları ile özdeşleştirmiş olmaları öğretmen adaylarının aile ve ebeveynleri kuralları olan otoriter bir yapıyla bütünleştirmeleri özel yaşantıları hakkında da belli şemaların zihinlerinde var olan yerini de belirtmektedir. Bununla birlikte farklı 48 metafor birer öğrenci tarafından geliştirilmiştir. Öğretmen adayları tarafından geliştirilen 62 metafor 10 kategori altında toplanmıştır.

Bu araştırmada öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu anayasa kavramını "kuralları olan toplumu düzenleyen bir yapıya" benzetmişlerdir. Bu sonuç onların zihinsel şemalarında oluşturdukları anayasa kavramının otoriter yapı içerisinde baskın bir yaklaşımla ele aldıklarını göstermektedir.

Kapsayıcı anayasa kategorisinde öğretmen adayları, anayasa kavramını içeriğinde pek çok bilgiyi toplayan, kapsam alanının oldukça geniş olduğunu belirtmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları, temel oluşturan anayasa kategorisinde, anayasa kavramını toplumun kurallarının temelini oluşturan, içeriğinin toplumu ayakta tutan bir nitelik taşıdığı yönüne dikkat çekmişlerdir. Yol gösteren-rehber anayasa kategorisinde ise, anayasa kavramını devlet ve toplum açısından yol gösteren, öncü niteliğinde yer alan metaforlarla özdeşleştirmişlerdir.

Öğretmen adayları, değişen-farklılaşan anayasa kategorisinde, anayasanın zaman ve süreç içinde değişebilen bir içeriğe sahip nitelikte olduğunu belirtirken; değiştirilemeyen anayasa kategorisinde anayasanın temel konularının değiştirilemeyeceğini vurgulamışlardır.

Eşitlikçi anayasa kategorisinde, anayasa kavramını hak ve hukuka uygun olarak tüm vatandaşları eşit kabul eden ve onlara dengeli davranan kurallar bütünü olarak değerlendirmişlerdir. Kaynak kategorisinde anayasa kavramı; hayat veren, yaşatan, devletin varlığı ve devamının kaynağı olarak nitelendirilmektedir. Güvenliği sağlayan anayasa kategorisinde, anayasanın hakları, vatandaşları, ülkeyi koruyan, zarar görmesini engelleyen, emniyeti sağlayan işlevinden bahsedilmektedir. Sınırları olan anayasa kategorisinde öğretmen adayları, anayasanın belirli sınırlara sahip olduğu ve bu sınırlar çerçevesinde değişikliğe uğrayabileceğini belirtmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına yönelik olarak hazırlanmış bu çalışma ile ilgili şu öneriler sunulabilir:

Öğretmen adaylarının ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin incelendiği geniş kapsamlı benzer çalışmalar yapılabilir. Alan yazında benzer çalışmalar yeterli düzeyde değildir. Özellikle öğrenci katılımının fazla olduğu çalışmalara yer verilmelidir. Sosyal Bilgiler dersinde anayasa kavramına daha çok yer verilmeli, demokrasinin anayasa ile ilişkisine vurgu yapılmalı, yapılmış anayasalar incelenmelidir. Anayasanın tarihsel süreç içerisinde geçirdiği değişim tüm eğitim kademelerinde öğrencilerin düzeylerine göre verilmelidir.

Not: Bu çalışma 26-27 Ekim 2017 tarihlerinde Antalya'da düzenlenen 6'ncı Eğitim ve Öğretim Çalışmaları Dünya Kongresi'nde bildiri olarak da değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

Aksan, D.(1998). *Dilbilim seçkisi: Günümüz dilbilimiyle ilgili yazılardan çeviriler*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Akpınar, M., Genç, İ. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür kavramına ilişkin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25 (1), 249-268.

Arslan, M & Bayrakçı M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim- öğretim açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 35(171), 100-108.

Ayanoğlu, H. (2014) Türkiye cumhuriyeti anayasası. *International and Political Studies*, Jagiellonian University

Aydın, F. (2011). Üniversite öğrencilerinin çevre kavramına ilişkin metaforik algıları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 16(26), 25-43.

Aydın, F., Eser Ünalı, Ü. (2010). Coğrafya öğretmen adaylarının "coğrafya" kavramına ilişkin algılarının metafor yardımıyla analizi. *International Online Journal Of Educational Sciences*, 2 (2), 600-622.

Creswell, J.W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri (Beş yaklaşıma göre araştırma ve araştırma deseni)*. (M. Bütün, S.B. Demir, Çev. Ed.).Gözden Geçirilmiş 2. Baskı. Siyasal Kitapevi. Ankara.

Çelikten, M., (2006). Kültür ve öğretmen metaforları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (2)

Demirel, Ö. (2003). *Eğitim sözlüğü*. Pegem Yayıncılık. Ankara.

Gömleksiz, M.N., Kan, A.Ü., Öner, Ü. (2012). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin metaforik algıları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 419-436.

İbret, B.U., Aydınöz, D. (2011). İlköğretim II. kademe öğrencilerinin "dünya" kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 85-102.

Kaboğlu,İ. (2016). *Türkiye'nin anayasa gündemi*. İstanbul: İletişim yayınları

Kanatlı, F., Schreglmann, S. (2017). İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin savaş ve barış kavramlarına yönelik metaforik algıları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (37), 127-146.

Kaya, M.F. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel ısınma kavramına yönelik metafor algıları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 29, 117-134.

Kaya, M. F. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre sorunlarına ilişkin algıları: Metafor analizi örneği. *Turkish Studies*. 9(2), 917-931.

Özbudun, Ergun., (2006). *Türk siyasi hayatı*. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1689. Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 875.

Saban, A. (2004).Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 131- 155.

Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park, Ca: Sage Publications, Inc.

Şimşek, A. (2006). *İçerik türlerine dayalı öğretim: Kavramların öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. 1. Baskı., s.27-66.

Türk Dil Kurumu (2016). Online Sözlük, www.tdksozluk.com

Ülgen, G. (2004). *Kavram geliştirme (Kuramlar ve Uygulamalar)*. Ankara: Nobel Yayınları. 4.baskı

Wolcott, H., F. (1994). *Transforming qualitative data: Description, analysis and interpretation*. California: Sage Publications Inc.

Yıldırım, A. , Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Yılmaz, F., Göçen, S., Yılmaz, F. (2013). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algıları: Bir metaforik çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (1), 151-164.